

© The Economist

Fixeu-vos fins a quin punt Donald Trump està allunyat dels fets: viu en un reialme fantàstic on el certificat de naixement de Barack Obama va ser falsificat, on el president va fundar l'Estat Islàmic, on els Clinton són assassins i on el pare d'un rival seu era amb Lee Harvey Oswald abans de disparar a John F. Kennedy.

Trump és l'exponent principal de la política "postveritat": que es fonamenta en afirmacions que "semblen veritat" però que no es basen en fets. A Trump no el penalitza ser un pocavergonya, sinó que se li considera com una mostra de la seva voluntat de plantar cara al poder de les elits. I Trump no està sol. Membres del Govern de Polònia asseguren que un ex-president, que va morir en un accident d'avió, va ser assassinat per

MÓN

L'art de la mentida

Els polítics sempre han dit mentides. Té gaire importància que deixin de banda del tot la veritat?

Rússia. Els polítics turcs afirmen que els responsables del recent cop d'Estat fallit van actuar seguint ordres de la CIA. La reeixida campanya perquè el Regne Unit sortís de la Unió Europea advertia que, com a resultat de la imminent entrada de Turquia a la unió, arribarien hordes d'immigrants.

Si penseu, igual que aquest setmanari [*The Economist*], que la política s'hauria de basar en fets, això segurament us preocuparà. Les democràcies fortes poden recórrer a defenses inherents contra la postveritat. Els països autoritaris són més vulnerables.

El senyor de les mentides

Que els polítics de vegades escampin mentides no és cap novetat: penseu en la mentida piadosa de Ronald Reagan que la seva administració no havia comerciat en armament amb l'Iran per

Trump és l'exponent principal de la política "postveritat": que es fonamenta en afirmacions que "semblen veritat" però que no es basen en fets.

aconseguir l'alliberament d'ostatges i per finançar els esforços dels rebels a Nicaragua. Els dictadors i els demòcrates que intenten eludir la culpa per la seva pròpia incompetència sempre han manipulat la veritat; els mals perdedors sempre han acusat l'altre bàndol de mentir.

Però la política postveritat és més que una invenció d'unes elits gemegaires que han estat superades. El terme va al nucli del que és nou: la veritat no és falsificada o qüestionada, sinó que té una importància secundària. Abans, la intenció de les mentides polítiques era crear una visió falsa del món. Les mentides d'homes com Trump no funcionen així. No pretenen convèncer les elits, que ni agraden als seus votants ni hi confien; el que volen és reforçar els prejudicis.

Els sentiments, no pas els fets, són el que importa en aquesta mena de campanyes. El descrèdit dels seus oponents dona validesa a la mentalitat del nosaltres-contra-ells que els nous candidats promouen. I, encara que els teus oponents se centrin a intentar demostrar que els teus fets són falsos, han de lluitar en el terreny que tu has escollit. Mentre els qui feien campanya per quedar-se a la UE atacaven més i més la campanya per sortir-ne per l'afirmació exagerada que la pertinença a la UE costava als britànics 350 milions de lliures per setmana, anaven mantenint al centre d'atenció la magnitud d'aquests costos.

La política postveritat té molts orígens. Alguns són nobles. Qüestionar les institucions i els coneixements rebuts és una virtut democràtica. Una especial manca de deferència envers els líders és el primer pas cap a la reforma. La caiguda del comunisme es va accelerar perquè hi havia persones valentes que estaven disposades a desafiar la propaganda oficial.

Però també hi ha en joc forces corrosives. Una és la ràbia. Molts votants se senten decebuts i abandonats, mentre que les elits que governen han prosperat. Odien els tecnòcrates egoistes que

van dir que l'euro els milloraria la vida i que Saddam Hussein tenia armes de destrucció massiva. En les democràcies occidentals, la confiança popular en l'opinió dels experts i en les institucions establertes s'ha desplomat.

La postveritat també ha estat induïda per l'evolució dels mitjans. La fragmentació de les fonts d'informació ha creat un món atomitzat en què les mentides, els rumors i les tafaneries s'escampen amb una velocitat alarmant. Les mentides que són compartides moltes vegades per internet en una xarxa social, els membres de la qual es refien els uns dels altres més que de qualsevol mitjà general, aviat poden prendre aparença de veritat. Confrontada amb evidències que contradiuen una creença sincerament assumida, la gent té tendència a descartar primer els fets. Les pràctiques periodístiques ben intencionades també en tenen la culpa. L'aspiració d'"imparcialitat" a l'hora d'informar sovint crea un fals equilibri a costa de la veritat. Un científic de la NASA diu que probablement Mart no està habitat; el professor Pam-i-pipa diu que està ple d'alienígenes. Realment és qüestió d'opinions.

Quan la política és com la lluita lliure, la societat en paga el cost. La insistència de Trump que Obama ha fundat l'Estat Islàmic impedeix fer un debat seriós sobre com cal afrontar els extremistes violents. Fer política és complicat, però la política postveritat condemna la complexitat afirmant que és el joc de mans que els experts fan servir per entabanar tothom. Per això les propostes de Hillary Clinton sobre la baixa per maternitat o paternitat retribuïda no s'han analitzat i la qüestió de la liberalització del comerç queda ofegada per les demandes de protecció que advoquen pel "sentit comú".

És temptador pensar que, quan les polítiques venudes amb perspectives sospitoses comencin a fracassar, els simpatitzants enganyats potser veuran l'error de les seves opcions. La pitjor part de la política postveritat, però, és que no

es pot confiar en aquesta autocorrecció. Quan les mentides fan que el sistema polític deixi de funcionar, els seus mals resultats poden alimentar l'alienació i la falta de confiança en institucions que fan possible el joc de la postveritat abans que res.

Que els pro-veritat facin sentir la seva veu

Per contrarestar això, els polítics dels principals partits han de trobar un llenguatge de refutació (podrien començar per dir-se "pro-veritat"). La humilitat i el reconeixement de l'arrogància del passat hi poden contribuir. La veritat té forces poderoses al seu costat. Qualsevol polític que faci promeses contradictòries a diferents públics aviat quedarà retratat a Facebook o YouTube. Si un funcionari diu una mentida sobre l'assistència a una reunió i sobre el fet de buscar una donació de campanya, el rastre de correus electrònics el pot acabar enxampant.

Les democràcies també tenen institucions que hi poden ajudar. Els sistemes legals independents tenen mecanismes per establir la veritat (justament, Melania Trump ha recorregut a la llei per buscar una rectificació sobre mentides que s'han publicat sobre el seu passat). I també ho poden fer, a la seva manera, els organismes independents creats per assessorar en la presa de decisions polítiques, sobretot aquells que recorren a la ciència.

Si al novembre Trump perd, la postveritat semblarà menys amenaçadora, si bé el líder republicà ja ha tingut massa èxit perquè aquesta tendència es dilueixi. La preocupació més greu és per a països com Rússia i Turquia, on hi ha autòcrates que utilitzen tècniques de la política de la postveritat per silenciar opositors. Perduts en un oceà de mentides, la gent d'aquests països no té res a què agafar-se. Per a ells la novetat de la postveritat pot suposar un retorn a la mig oblidada opressió. ●

Traducció d'Arnau Figueras